

Kemal Başak

ANTI-KAPİTALİST HAREKETİN GELİŞİMİ

1999 Kasım'nda Seattle'daki onbinlerce kişi Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) toplantısını bastığında tüm kürede çok sayıda insan muazzam bir şaşkınlık havasında gelişmeleri izliyordu. Şaşkınlığın birden çok nedeni vardı.

Birincisi, 80'li yıllar ile birlikte egemen sınıfların azgın saldırıları sonucunda hakim hale gelen neo-liberal politikalar ve onun bir sonucu olarak ekonomik ve sosyal haklardaki sürekli gerileme, ezilenlerin siyasi örgütlerinin ideolojik yenilgisiyle yanyana gelişmişti. Bu yenilginin doruklarını 89-91 arasında Doğu Avrupa'daki rejimlerin çökmesi oluşturmuştu. Bu koşullarda neo-liberalizm sözcüleri tarafından tarihin sonu ilan edilmiş ve artık ezilen kesimlerin kitle eylemleri, grev, işgal gibi yöntemlerle hiç bir hak elde edemeyeceği anlayışı ezilenlerin örgütlerinde de baskın hale gelmişti. Sol içinde sürekli bir sağcılaşma geliyordu. Komünist partiler isimlerini değiştirerek kendilerine "demokratik" nitelendirmeler yapıyor, sosyal demokrat partiler iyice merkeze çekiliyor, sendikalar ve diğer kitle örgütleri göstermelik eylemlerle günü kurtarmaya çalışırken sürekli güç kaybediyorlardı. Seattle, 20 yıl süren bu kötü gelişimin keskin bir biçimde sonunu getirmişti ve yeniden kitle eyleminin önünü açmıştı.

İkincisi, bu eylem kapitalizmin tüm dünya üzerinde en fazla geliştiği yerde gerçekleşmişti. Bu durum memleketsever solcuları derinden sarstı. İleri kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfının sömürüden pay aldığını düşünen tüm üçüncü dünyacılar benzer bir şaşkınlığı yaşadılar.

Üçüncüsü, eyleme damgasını vuran olay, çok çeşitli kesimlerin aynı amaçla ortak düşman küresel kapitalizme karşı yan yana gelmesiydi. Nakliye ve çelik işçileri, kaplumbağaların ölmesinin nedeni olarak kapitalizmi gören çevreciler, üçüncü dünya ülkelerindeki çocuk ölümlerinin ve açlık sorununun nedeni olarak neo-liberal politikaları gören öğrenciler, Microsoft çalışanları, Kanada yerlileri aynı düşmana karşı bir araya gelmişlerdi. Bu geniş ittifak "teamster-turtle" (nakliye işçileri-kaplumbağa severler) ittifakı olarak adlandırıldı. Bu kesimler daha önceleri "duyarsız, apolitik" suçlamalarına maruz kalıyordu.

"Kapitalizm Öldürür, Kapitalizmi Öldürelim"

ABD'de "yeni ekonomi" başkenti Seattle'da onbinlerce kişi bu slogan etrafında birleşti. Gösterinin kazanımı çok büyüktü. Çok büyük çoğunluğu hayatlarında ilk defa eyleme çıkan göstericilerin üzerine polisin vahşice saldırması eylemin yarattığı havayı bozamamıştı. Seattle'dan dönen bir nakliye işçisi kaplumbağa severleri kastederek "sürekli çevre üzerine konuşan bu çocukların bir işe yaramayacaklarını düşünürdüm. Şimdi bizim bir parçamız olduklarına ve dünyayı birlikte değiştireceğimize inanıyorum" diyordu. Bir kaplumbağa sever ise dönüş yolunda "kaplumbağaları sevmenin yetmediğini, dünyayı değiştirmek gerektiğini Seattle'da öğrendim" diyordu. "Yeni binyıl kapitalizme karşı bir isyanla başladı" diyen kapitalizmin başlıca temsilcilerinden Economist dergisi Seattle gösterisinin önemini doğru biçimde tespit ediyordu.

Anti-Kapitalist Hareketin Birinci Dönüm Noktası: Cenova 2001

Seattle, yarattığı geniş ittifak, bu ittifakın meşruiyeti ve harekete geçirdiği yığınların karakteri ile yeni bir hava yarattı. Dağılmış, parçalara bölünmüş hareketi birleştirdi, "68-küresel direniş ruhunu" enternasyonalizmi ortaya çıkardı. Seattle, kazanmanın mümkün olduğunu gösterdi. Washington'da, Melbourne'da, Prag'da, Seul'de, Nice'de, Quebec'de, Davos'ta ve Göteborg'da 100 binlerce insan Seattle örneğini izledi. Ardından Cenova'da 350 000 kişi bir araya geldi. Cenova'nın önemi, anti kapitalist hareketin temel niteliklerini koruyarak, işçi

sınıfının yığinsal olarak harekete katılmasıydı. “68” den beri görülmeyen yığinsal genel grevlerin önu Cenova 2001 ile açıldı. Son iki yıl içinde sadece İtalya’da 20 milyon işçi genel greve katıldı.

Cenova 2001, bir taraftan hareketin gelişimini gözler önüne sererken, diğer taraftan hareket içindeki tartışmaları daha berrak bir biçimde ortaya çıkardı. Dünyayı değiştirmek ve yaşanabilir kılmak konusunda bir araya gelen milyonlar arasında şüphesiz en büyük kitleyi, kapitalizmi ıslah ederek dünyayı daha yaşanabilir yapacaklarını düşünen reformistler oluşturuyor. İkinci büyük kitleyi, yerelci, otonom ve bireyi öne çıkaran örgütlenmelerin taraftarları oluşturuyor. Her iki grup da kendi içinde homojen bir görüntü arz etmiyor. Bir kısım otonomcular sivil itaatsizliği öne çıkartırken, Kara Blok gibi örgütlenmeler kendi uygulamayı düşündükleri şiddet vasıtasıyla kapitalizmi devirmeyi amaçlıyor. Reformistlerin bir kesimi pratikte sivil itaatsizlik taraftarlarıyla örtüşürken, sayıları gittikçe artan bir kesimi ise, hareket içinde hızla büyüyen ve dünyayı değiştirmenin yolunun kapitalizmi devirmekten geçtiğini savunan devrimci sosyalistler ile birlikte tavır alıyor. Hareket içindeki tartışmalarda devrimci sosyalistlerin aldıkları tutum, sonraki dönüm noktalarında belirleyici oldu.

9, 11: Anti-Kapitalist Hareketin İkinci Dönüm Noktası ve 11 Eylül

İkiz kulelere yapılan saldırı Dünya tarihinin en trajik olaylarından biriydi. Binlerce insanın bir anda enkaz altında kalarak can vermesi, Dünya üzerindeki en vahşi ve insanlık üzerindeki en büyük yıkımların sorumlusu olan ABD’nin büyük stratejisini ortaya çıkarmasına vesile oldu. Bush’un savaş naraları atıp tüm Dünya’ya “ya benim istediklerimi yerine getirirsiniz, ya da imha olursunuz” diyerek posta koyması, anti-kapitalist hareket içinde önemli bir kanadın, ATTAC’ın, süratle pasifize olmasına yol açtı. Seattle’dan beri kaçacak delik arayan küresel kapitalizm baronları, bir anda büyük bir fırsat ele geçirdiler ve süratle anti-kapitalist hareketi Bush’un şer mihveri içine yerleştirdiler. ATTAC ve benzeri reformist örgütlenmeler o ana kadar karşı oldukları kurumların sözcüleriyle aynı ağız kullanarak “terörizme (Bin Laden) ve destekçilerine (Saddam)karşı olduklarını” deklere ettiler. Bu şekilde bir tavır takınarak “Ne Sam, ne de Saddam” demek aslında sadece “Saddam’a hayır” demektir ki bu durum fiilen Irak halkını, Afganistan halkını ve ABD’nin tehdidi altında bulunan bütün halkları potansiyel olarak terörist olarak görmek ile eş anlamlıdır.

Konjonktürdeki olağanüstü olumsuzluklara rağmen, anti-kapitalist hareket içindeki devrimci kanat, ATTAC’ın gericiliğini yerinde bir müdahale ile çok kısa sürede bertaraf etmeyi becerdi. Daha İkiz Kuleler’in enkazının dumanı tüterken ve ülkenin dört bir yanında “ABD’li olmayanlara” karşı bir insan avı sürdürülürken, enkazın bulunduğu bölgede toplanan ve aralarında Vietnam gazilerinin de bulunduğu binlerce insan “trajediyi savaşa dönüştürmeyin” çağrısıyla gösteri yaptı. Bu gösteri anti-kapitalist harekete büyük bir moral verdi ve takip eden günlerde hareket içinde savaş karşıtlığı bir numaralı gündem haline geldi.

Kasım 2002, Floransa: Anti-Kapitalizmden Anti-Emperyalizme

11 Eylül’den sonra, hareket içindeki tartışmalar küresel kapitalizmin askeri yüzü üzerinde yoğunlaşmaya başladı. Daha önceleri IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ekseninde yürütülen muhalefet, giderek ABD’nin askeri eylemlerine karşı bir hal almaya başladı. 11 Eylül sonrası ABD’nin Afganistan’ı vuracağını açıklamasının ardından İngiltere’de oluşturulan “Stop the war” koalisyonu “benim adıma savaşıma” kampanyası örgütledi. İçinde işçi partisi sol kanadının, sendikaların, çevrecilerin, islamcı kesimlerin, Tarık Ali gibi “68” önderlerinin ve devrimci sosyalistlerin yer aldığı bu koalisyonun örgütlediği gösteriler tüm dünyada savaş karşıtlığının gelişmesine ve anti-kapitalist hareketin savaş karşıtı bir harekete dönüşmesine katkı sağladı. Öte yandan 1 yıl boyunca fazla bir varlık göstermeyen ATTAC ve çevresindeki gruplar (MAI Karşıtı Çalışma Grubu bunlardan biridir) Floransa’ya gidiş

öncesinde yoğun bir şekilde karşı propaganda yaptılar, kendi gündemlerinde olmayan “savaşın” bütünüyle gündemden düşürülmesi için çaba sarfettiler.

Floransa’daki Avrupa Sosyal Forumu’na bu iki karşıt akımın tartışmaları damgasını vurdu. Sosyal Forum’un ruhuna uygun olarak tabii ki küresel kapitalizmin sorunları tartışıldı. Üçüncü dünya ülkelerinin borç yükü, Avrupa’da mültecilik, çevre kirliliği, çok uluslu şirketlerin yarattığı ekonomik ve sosyal tahribatlar, Forum’un asıl gündemini oluşturuyordu. ATTAC, bu gündemin dışına çıkılmaması gerektiğini anlatırken, “Stop the War” koalisyonunun içinde yer aldığı “Globalise Resistance” asıl gündemin ve gerçekleştirilecek büyük yürüyüşün tek sloganının “savaşa hayır” olduğunu vurguluyordu. Forumun ana gövdesini oluşturan İtalyan Sosyal Forumu, kalabalık bir şekilde katılım sağlayan Yunanistan Sosyal Forumu ve çok sayıda çevre bu tartışmalar sonucunda “ABD’nin saldırganlığının durdurulması gerektiği” fikrine kazanıldılar. 15 Şubat 2003 tarihi küresel eylem günü olarak kararlaştırıldı. 9 Kasım’da gerçekleştirilen yürüyüş o zamana kadar yapılan en kitlesel savaş karşıtı gösteri olarak kayıtlara geçti. İtalyan sendikalarının ve sol örgütlerinin yoğun katılımı ile sayısı 1 milyonu aşan kitle, “Bush, Blair, Berlusconi: Katiller” sloganı ile insanlık tarihinin yeni bir dönüm noktasını müjdeliyordu. Anti-kapitalist hareket tamamen siyasi bir kimliğe bürünerek anti-empyralist bir nitelik kazandı. Hareketin gerçek gücü ve enternasyonalizmi 15 Şubat’ta ortaya çıkacaktı.

Bush’u korkutan gün: 15 Şubat 2003

Seattle sonrası gerçekleştirilen her eylem bir sonrakinin tetikleyicisi oldu. Neredeyse Batı Dünyası’nın bütün önemli metropollerinde anti-kapitalist eylemler bu şekilde gelişim gösterdi. Hareketin savaş karşıtı kimliğinin ortaya çıkması bu eğilimi güçlendirdi. Sosyal Forum’u anti-empyralist çizgiye kazandırmada büyük rol oynayan İngiltere’deki “Stop the War” Koalisyonu Floransa’ya 500 bin kişilik Londra eylemini örgütlemenin gücü ve moraliyle gelmişti. Bu eylem ve Büyük Floransa gösterisi, sadece Batı’da değil dünyanın her tarafında ABD saldırganlığına karşı yığınsal eylemlerin başlatıcısı oldu. Hareketi doğru analiz edenler Seattle’a baktıklarında, buzdağının suyun üstünde kalan bölümünü görüyorlardı, yanılmadıkları 15 Şubat’ta görüldü. Suyun altında kalan bölümün küçük bir kısmı daha ortaya çıktı ve tüm Küre’de 20 milyon insan sokakları işgal etti. Kapitalizmin önde gelen sözcülerinden “New York Times” çok doğru bir biçimde şu tespiti yapıyordu: “ Bugün dünya üzerinde yine iki süper güç var. Bir tanesi değişmedi, Birleşik Devletler. Diğeri ise ona attığı her adımda kafa tutan Savaş Karşıtı Hareket.”

Irak Savaşı Sonrası Durum: “Küresel Barış ve Adalet”

Ortaya çıkan gücün bir protesto hareketi olmadığı, savaşın başladığı gün ve devam eden eden günlerde aynı kitlesellikle eylemlere devam etmesinde görülebilir. Bu hareket empyralist zorbalarla hesaplaşmayı önüne hedef olarak koymaktadır ve dünyanın geleceğinin ABD saldırganlığını ve işgallerini durdurmaya bağlı olduğunun bilinciyle örgütlenmeye devam etmektedir. Savaşın ve işgalin engellenememiş olması, şüphesiz bir kesim insanda moral bozukluğuna yol açmış ve bu insanların mücadele dışında kalmalarına sebebiyet vermiştir. Ama hareket içindeki genel eğilim öfke ve hesap sorma isteğidir. Bu eğilim, G-8 zirvesinin düzenlendiği Evian’da ve son olarak Avrupa Birliği zirvesinin düzenlendiği Selanik’te açıkça görüldü. Savaş karşıtı kampanyalar devam ediyor ve şimdi tüm dünyada “Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu” inşa ediliyor. Son dört yıllık süreçte ortaya çıkan ve çeşitlilik içinde bir arada eyleme geçme becerisi sergileyen yeni aktivistler kuşağı artık tüm ülkelerde Koalisyon’u “aşağıdan” örgütüyor.

Küre’nin bir parçası olarak Türkiye’de de hareket geliyor, “burası Türkiye, burda öyle şeyler olmaz” milliyetçi söylemine inatla. İstanbul’da kurulan “İrakta Savaşa Hayır

Koordinasyonu”nun çok kısa zaman diliminde yarattığı etki ve eylemlerinin başarısı hafızalarımızda. Koordinasyon’un aktivistleri şimdi tüm Dünya’daki kardeşleriyle birlikte aynı anda “Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu”nu inşa ediyorlar. Yeni enternasyonalizmin “Küresel Düşün, Yerel Davran” ilkesi böylece hayat buluyor.